

Elementy przyrody ożywionej w symbolice państwowej Islandii

Rich nature motifs in the state symbolism of Iceland

Przemysław Piotr Tomczyk

Pracownia Ekologii i Adaptacji Roślin, Katedra Geobotaniki i Ekologii Roślin, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Łódzki, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź
e-mail: przemyslaw.tomczyk@biol.uni.lodz.pl

Abstract. Iceland is a Nordic country, located on the island of the same name. This country is known for its great care for the protection of the natural environment. Iceland also uses very rich nature motifs in its state symbols. This work analyzes the state symbolism of the country in terms of the occurrence of these motifs. Plant motifs do not appear there at all, which is probably due to the poor vegetation of the country. Among animal motifs on Icelandic symbols there are utilitarian animals (seafood), wild animals, and fantasy animals (originating from legends). The work also compares the symbols of Iceland with those of other Nordic countries. The lion motif, one of Iceland's state symbols, appears in no other country in this group. This may be due to the geographical isolation of Iceland and its poorly developed heraldic traditions (compared to other Nordic countries). In terms of the type of natural motifs used, Iceland is not significantly different from other Nordic countries. It is worthy of note, however, that Iceland has the largest number of different motifs on its symbols. The Nordic countries, among them Iceland, are characterized by their great care for the natural environment. The presence of representatives of native wildlife on their symbols may be related to this fact.

Key words: ethnozoology, national symbols, ecology, polar ecosystems

Wstęp:

Islandia jest krajem nordyckim o bardzo długiej, ponad tysiącletniej historii. Pozostawała jednak długo pod obcym panowaniem – jako część Królestwa Danii. Na początku XX wieku co prawda Islandia uzyskała niepodległość, pozostawała jednak nadal związana unią personalną – królem Islandii był król Danii oraz o części spraw nadal decydowali Duńczycy. W 1940 roku ostatecznie oddzieliła się od Danii (Piotrowski 1974), a w 1944 w wyniku referendum podjęto decyzję o ustroju nowego kraju – powstała Republika Islandii (Wójtowicz 2009).

Dla Islandczyków jako narodu obecność wieloletniego obcego duńskiego zwierzchnictwa odegrała pewną rolę w kształtowaniu się jego tożsamości. Wątek duński przewija się m.in. w utworach jedyne go islandzkiego noblisty Halldóra Kiljana Laxnessa, np. w „Dzwonie Islandii”.

Co prawda pierwszymi ludźmi, którzy zamieszkali na Islandii byli iroszkoccy mnisi w VIII w., niedługo potem jednak zniknęli z niej nie pozostawiając żadnych śladów archeologicznych (dysponujemy jedynie źródłami pisanymi) (Piotrowski 1974). Następnie na Islandię przybyli Normanowie. Kolonizowali wyspę stopniowo w latach 870-930, co czyni z niej ostatni zasiedlony kraj europejski (Piotrowski 1974).

Szczegółowy wiedzę na temat pierwszych kolonizatorów zawdzięczamy Landnámabók (Księżde Osadnictwa) z XII w. Niesprzyjający klimat i położenie wyspy na dalekiej północy spowodował bardzo ograniczony napływ nowych mieszkańców na wyspę. Długoletnie tradycje spisywania dziejów islandzkich rodzin w księgach, tzw. Sagach, zapewniły Islandczykom unikalną w skali międzynarodowej wiedzę o swoich przodkach i ich zwyczajach (Kohut & Kwaśniak 2012), większość z nich może wywieść swój rodowód aż do pierwszych osadników z X w. (Kęciek 2002). Trzeba też jednak zaznaczyć, że Islandczycy są bardzo nielicznym narodem, wg ostatnich danych jest ich tylko 348 580 (Statistics Iceland 2017). Może to właśnie mała liczba ludności przyczyniła się do niskiej degradacji środowiska naturalnego kraju.

Należy bowiem zauważyć, że przebywając na Islandii od razu zwraca uwagę jej proekologiczność, szacunek do środowiska. Już na lotniskach Islandczycy chwają się na banerach i plakatach tym, że praktycznie cała energia produkowana w ich kraju pozyskiwana jest ze źródeł odnawialnych – elektrowni geotermalnych i wodnych, np. przy wodospadach (Kaniuczak i wsp. 2016; LoveAir 2017; obserwacje własne 2017). Wprawdzie proekologiczność społeczeństwa nie ma bezpośredniego związku z niską degradacją środowiska naturalnego, odgrywa jednak ważną rolę pośrednią. Według badań przeprowadzonych przez Hłobił (2008) postawy mieszkańców są jednym z najważniejszych czynników decydujących o skuteczności działań na rzecz ochrony środowiska, wspierając i wypełniając politykę władz w tym zakresie (Sasinowski 2009). W przypadku krajów nordyckich (do których należy Islandia) działania takie mają długą tradycję i określane są jako owocne. Koncentrują się one na następujących obszarach: na przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym, zanieczyszczeniu powietrza, bezpiecznych dostawach energii, promowaniu nowych form energii, walce z niebezpiecznymi substancjami chemicznymi, ochronie ekosystemów morskich i zachowaniu bioróżnorodności Arktyki i – pośrednio - Morza Bałtyckiego (Grzela 2015). Wyrazem stanu środowiska Islandii są czołowe miejsca w światowych rankingach wskaźników rozwoju społeczno-ekonomicznego, poziomu i jakości życia, na które składa się min. właśnie niski stopień degradacji środowiska (Polak 2014).

Pozostając w temacie środowiska przyrodniczego, uwagę etnobiologa szybko zwracają islandzkie monety – na każdej z nich wyobrażony jest konkretny gatunek zwierzęcia. Monety zaś można traktować jako symbol państwowy, wyraz jego jedności i niepodległości (Michalski 2012). Symbole państwowe odgrywają dużą rolę w tożsamości każdego narodu, to wizytówka kraju, swojego rodzaju esencja jego kultury i historii. Ponadto z samej swojej natury symbole te są dobrze wyeksponowane, a obywatele państwa mają z nimi częsty kontakt, stąd są obecne w świadomości zbiorowej narodu.

Same organizmy żywe są symbolami państw praktycznie od zarania dziejów. Już pierwsze cywilizacje starożytne obierały sobie rośliny i zwierzęta jako swoje symbole. U starożytnych Egipcjan boską opiekuną Dolnego Egiptu była Wadzet (Uadzet), ukazywana pod postacią kobry; z kolei jej odpowiedniczką w Górnym Egipcie była Nechbet, przybierająca postać sępa. Wizerunki obydwu zwierząt umieszczano w koronie królewskiej zjednoczonego Egiptu (korona pszent) (Michałowski 1986). Innym przykładem ze starożytności jest Cyrenajka, która za swój symbol (bity nawet na monetach) przyjęła sylfion, wymarły obecnie gatunek rośliny (Tomczyk 2017).

W średniowieczu, kiedy heraldyka zyskała na znaczeniu i popularności; rośliny i zwierzęta były w jej celach intensywnie wykorzystywane: w heraldyce zwierzęta są najczęściej występującą

klasą figur zwyczajnych (Znamierowski 2008). Wymowny jest również fakt, że pod koniec XIII w. lwy i orły stanowiły symbole prawie wszystkich państw europejskich (Znamierowski 2008). Obecnie częstość wykorzystywania tych dwóch motywów spadła do połowy krajów Europy, jednak np. w Skandynawii symbol lwa jest dominujący do dzisiaj. Obecny herb Danii (z trzema lwami) znamy już z pieczęci z 1190 r. Od początku XII w. motyw lwa wykorzystano również w herbie Norwegii (z późniejszymi modyfikacjami – dodaniem korony i toporu), a od 1250 lew stał się także herbem Szwecji – jako herb panującego rodu Folkungów. Lew w herbie Finlandii widnieje od 1581 z nadania szwedzkiego króla Jana III Wazy (Znamierowski 2008).

Rośliny w porównaniu do zwierząt są mniej częste w symbolice państwowej, ale również popularne. Stylizowane lilie były symbolem Francji od XII w. aż do Wielkiej Rewolucji pod koniec XVIII w.; chociaż pojawiały się nawet jeszcze później, z przerwami w XIX w., podczas restauracji Burbonów (Znamierowski 2008).

Rośliny i zwierzęta, które stały się symbolami danych krajów, oprócz herbu pojawiały się równolegle na pozostałych symbolach, na fladze (np. królewskiej Francji – Znamierowski 2008), czy monetach. Na średniowiecznych monetach motywy takie widzimy we wspomnianej wyżej Francji (Znamierowski 2008) czy u nas w Polsce. Na słynnej monecie Denar Princes Polonie (denar Bolesława Chrobrego) widnieje wizerunek ptaka; do dzisiaj trwają jednak spekulacje czy jest to orzeł, paw, gołąb, kogut czy też inny gatunek (Kałkowski 1974).

Banknoty pojawiły się w Europie w XVII w. (Faure 2013); początkowo ich szata graficzna była uboga, zawierały tylko tekst (Faure 2013). Odkąd jednak zaczęły być zdobione w XVIII w., odtąd pojawiały się na nich motywy roślinne i zwierzęce, zwykle nawiązujące do herbu państwa (eg. Banknote World 2018). Tak więc to, jakie organizmy żywe są wykorzystywane jako symbol państwowy ma często silne umocowanie w kulturze i historii narodu oraz zwykle nie jest przypadkowe. Istnieją jednak wyjątki od tej reguły, czego dobrym przykładem jest Polska i wyobrażony na jej monetach szkodliwy gatunek inwazyjny – pochodzący z Ameryki Północnej dąb czerwony (Tomczyk i wsp. 2016).

Za interesujące uznano bliższe przeanalizowanie tematu występowania motywów przyrodniczych w symbolice państwowej dla Islandii. Pierwszym celem pracy była analiza tych symboli w kierunku występowania na nich motywów roślin i zwierząt wraz z próbami interpretacji, tj. wskazaniem przyczyn wyboru takich a nie innych gatunków oraz odwołaniem się do historii i kultury kraju. Drugim celem było porównanie pod ww. kątem islandzkich symboli państwowych z symbolami pozostałych krajów nordyckich (Danii, Finlandii, Szwecji i Norwegii). Kraje te mają pokrewną kulturę i historię, Islandia jednak w pewien sposób się od nich różni: jest znacznie oddalona od pozostałych krajów (bariera oceaniczna); ponadto w odróżnieniu od nich ma słabo rozwinięte tradycje heraldyczne [za co odpowiada prawdopodobnie brak warstwy szlacheckiej – szlachectwo zostało tam zniesione w 1660 r. (Magnusson 1999)]. W związku z powyższym zadano pytanie: czy symbolika państwowa Islandii różni się od pozostałych krajów nordyckich w odniesieniu do motywów przyrody ożywionej oraz jakie ewentualne różnice można w niej zaobserwować?

Materiały i metody:

Pod kątem występowania motywów przyrodniczych (fauny i flory) przeanalizowano wszystkie obecnie obowiązujące symbole państwowe Islandii: herb, flagę, hymn, odznaczenia oraz walutę (monety i banknoty). Odnotowywano wszystkie wyobrażone na nich organizmy żywe w sposób pozwalający na przynajmniej przybliżoną identyfikację.

Poza symbolami państwowymi Islandii analogiczne poszukiwania zostały przeprowadzone dla pozostałych krajów nordyckich: Danii, Finlandii, Szwecji i Norwegii. Następnie przeanalizowane zostało piśmiennictwo z zakresu badanego zagadnienia. Każdy z

odnalezionych organizmów został możliwie dokładnie oznaczony co do gatunku. Opierano się na samodzielnym oznaczeniu własnym oraz równolegle szukano potwierdzenia tego oznaczenia w literaturze (w pewnych przypadkach oznaczenie przyjęto wyłącznie na podstawie danych literaturowych). Każdy z odnotowanych gatunków został przeanalizowany w źródłach w kierunku przyczyn wykorzystania jego motywu na danym symbolu, uwzględniając także historię jego wykorzystania w przeszłości.

Materiał zebrano podczas 2-miesięcznego pobytu na Islandii (wrzesień i październik 2017 roku), a także korzystając ze źródeł Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego oraz materiałów dostępnych w Internecie.

Wyniki i ich dyskusja

Po przeanalizowaniu materiału, odnośnie Islandii można wysnuć następujące ogólne wnioski:

- motywy przyrodnicze znajdują się w herbie kraju i na środkach płatniczych oraz odznaczeniach państwowych (Tab. 1);
- zwierzęta (i olbrzym) wyobrażone w herbie (Fig. 1) oraz na awersach monet (Fig. 2) (Duchy Opiekuńcze – Landvaettir) mają bardzo długą tradycję w historii Islandii, są związane z legendami; z kolei zwierzęta z pozostałych symboli to zwierzęta występujące naturalnie w kraju, ważne dla lokalnej gospodarki (z tego powodu w dalszej części pracy zostaną opisane osobno).
- motywów roślin i zwierząt nie spotykamy w hymnie, ani we fladze. Aczkolwiek flaga w swojej symbolice odwołuje się do przyrody nieożywionej: dominujący we fladze niebieski to barwa gór Islandii, biały to pokrywający je śnieg, z kolei czerwień to ogień wydobywający się z licznych na wyspie wulkanów (Fig. 3) (Znamierowski 2002; Barker 2006; GOoI 2016).

Tabela. 1. Występowanie motywów przyrody ożywionej na islandzkich symbolach państwowych.

Symbol państwowy	Nominał/szczegółowa kategoria	Awers/rewers	Motyw przyrodniczy
Monety	1 korona	rewers	Dorsz atlantycki (<i>Gadus morhua</i>)
		awers	Duch opiekuńczy Islandii (Olbrzym)
	5 koron	rewers	2 osobniki delfina zwyczajnego (<i>Delphinus delphis</i>)
		awers	4 duchy opiekuńcze Islandii (Byk, Orzeł/Gryf, Smok, Olbrzym)
	10 koron	rewers	4 osobniki gromadnika [kapelana] (<i>Mallotus villosus</i>)
		awers	4 duchy opiekuńcze Islandii (Byk, Orzeł/Gryf, Smok, Olbrzym)
	50 koron	rewers	Raczyniec jadalny, krab brzegowy (<i>Carcinus maenas</i>)
		awers	4 duchy opiekuńcze Islandii (Byk, Orzeł/Gryf, Smok, Olbrzym)
100 koron	rewers	Tasza, zając morski (<i>Cyclopterus lumpus</i>)	
	awers	4 duchy opiekuńcze Islandii (Byk, Orzeł/Gryf, Smok, Olbrzym)	
Banknoty	2000 koron	rewers	Łabędź (stylizowany) (<i>Cygnus sp.</i>)
	10 000 koron	rewers	Siewka złota (<i>Pluvialis apricaria</i>) i muszla przegrzebka (<i>Pecten sp.</i>)
Odznaczenia państwowe	Order Sokoła	awers orderu	Sokół norweski, białozór (<i>Falco rusticolus</i>)
Herb	-	-	4 duchy opiekuńcze Islandii (Byk, Orzeł/Gryf, Smok, Olbrzym)

Duchy Opiekuńcze – Landvaettir

Landvaettir ze staroislandzkiego to „duchy ziemi”, opiekuńcze istoty związane z ziemią, dające krajowi i ludziom szczęście. Zamieszkiwały wzgórza, rzeki, kamienie itd. W razie potrzeby potrafiły przybierać kształt krasnali albo zwierząt. Islandzkie Landvaettir zostały opisane w "Sadze o królu Olafie Tryggvassonie", będącej częścią zbioru opowieści "Heimskringla" z XIII w. Wedle tej legendy król Danii i Norwegii, Harald Sinozęby postanowił zdobyć Islandię. W celu zaplanowania inwazji, gdzie najlepiej zacząć podbój, wysłał na wyspę swojego szpiega – wielkiego wieloryba. Najpierw spróbował swoich sił we fiordzie Vopnafjörður (północno-wschodnia Islandia), tam jednak spotkał się z pierwszym Landvaettir – Smokiem, który ochronił wyspę przed szpiegiem. Wieloryb popłynął dalej i ponowił atak w okolicy fiordu Eyjafjörður (północna Islandia), tam jednak odpędził go drugi duch, przybierający postać Orła (lub Gryfa). Południowe wybrzeże było chronione przez 2 kolejne duchy – Byka i skalnego Olbrzyma. Również oni skutecznie odparli atak obcego szpiega. W efekcie wieloryb wrócił do króla z niczym, a Islandia została ocalona (Kopaliński 2000).

Warto nadmienić o panującym w średniowieczu przekonaniu, że istoty fantastyczne, takie jak smoki czy gryfy rzeczywiście żyły gdzieś na obrzeżach znanego Europejczykom świata (Znamierowski 2008). Obecność takich istot w legendach Islandii (wyspy położonej skądinąd na krańcu Europy), w podaniach spisanych właśnie w średniowieczu, w XIII w., mogła działać na obcokrajowców jako ostrzeżenie przed potworami, które stanowią „realne” zagrożenie.

Dorsz atlantycki (*Gadus morhua*)

Wizerunek dorsza widnieje na monecie o nominale 1 korony (Fig. 4), jednak w przeszłości był jeszcze lepiej wyeksponowany. Od 1591 roku herbem Islandii był właśnie wypatroszony dorsz (Fig. 5). Herb ten nadał wyspie duński król Chrystian III; w późniejszym okresie swojego panowania Chrystian IV dodał do herbu, ponad wizerunkiem dorsza, koronę (Jónsson 1994). Umieszczenie w herbie takiego symbolu świadczy o wielkiej roli jaką dorsz musiał odgrywać dla Islandczyków – wobec trudności w uprawie roli suszony dorsz zastępował w swojej funkcji chleb (Jónsson 1994). Z kolei wcześniej suszony na mrozie dorsz był jednym z nielicznych pokarmów jakim Normanowie żywili się podczas podróży na Islandię i jej kolonizacji. Obecnie co prawda Islandczycy mają na szczęście bardziej urozmaiconą dietę, jednak połowy dorsza nadal pełnią bardzo ważną rolę w gospodarce kraju (Wójtowicz 2009).

Nie bez powodu dorsz był i jest tak chętnie poławiany – jest rybą łatwo dostępną i bardzo pożywną. Może osiągać aż 2 m długości (Cohen i wsp., 1990), chociaż średnio osiąga wielkość 30-80 cm. Na podbródku ryba posiada charakterystyczny dobrze wykształcony wąs (możliwy do zauważenia także na monecie). Jest rybą drapieżną, żywi się m.in. gromadnikami, innymi rybami przedstawionymi na islandzkich monetach. Grzbiet dorsza jest ciemny, od brązowego do zielonkawego lub szarooliwkowego. Warto zaznaczyć, że zmienność barwy ryby zależy od miejsca występowania i tak islandzkie dorsze mają wyraźnie ciemniejsze kolory. Jest to przystosowanie do lepszego maskowania się na tle ciemnego, wulkanicznego dna tamtejszych mórz (Love 2001). Boki ryby są nieco jaśniejsze, z kolei brzuch prawie biały. Grzbiet, wierzch głowy i boki usiane są licznymi ciemnymi plamkami.

Delfin zwyczajny (*Delphinus delphis*)

Dwa osobniki delfina znajdują się na rewersach monet o nominale 5 koron (Fig. 6). Delfiny w kulturze europejskiej symbolizują zwykle bardzo pozytywne cechy. Są uważane za najszlachetniejsze zwierzęta morskie, symbol zwycięstwa na morzu, szczerzej opieki i wierności (Znamierowski 2008). Od starożytności uznawano te zwierzęta za niezwykle przyjazne człowiekowi – towarzysząc statkom, ostrzegały ich załogi przed niebezpieczeństwami. To

dlatego nazywano je czasem *delphinus salvator* – delfin ocalający (Kawa 2012). Dla Islandczyków, przybyłych do swej ojczyzny długą drogą morską i żyjących z morza, takie przyjazne wodne istoty były żywo obecne w ich świadomości. Obecnie na Islandii wyprawy małymi statkami w celu obserwacji delfinów (i wielorybów) są popularną i dochodową atrakcją turystyczną.

Gromadnik, kapelan (*Mallotus villosus*)

Na monecie o nominale 10 koron wyobrażono 4 gromadniki (Fig. 7). Jak sama nazwa wskazuje jest to ryba stadna; ławice gromadnika leżą u podstaw morskiego łańcucha pokarmowego, żywi się nimi m.in. dorsz (Mello & Rose 2005), inna ryba uznana przez Islandczyków za symbol. Gromadniki osiągają średnio 20 cm długości, mają nieznacznie spłaszczone bocznie ciało i charakterystyczne wielkie oczy. Grzbiet ryby jest niebieskawozielony do niebieskoczarnego, boki zdecydowanie jaśniejsze z niebieskim połyskiem, brzuch żółtawobiały; wszystkie płetwy są jasnożółte bądź jasnobrązowe (Terofal & Militz 1996). Gromadnik należy do czołówki ryb poławianych na Islandii i odgrywa istotną rolę dla gospodarki kraju (World Competitiveness Yearbook 2017).

Raczyniec jadalny (*Carcinus maenas*)

Moneta o nominale 50 koron zawiera wizerunek gatunku kraba – raczyńca jadalnego (Fig. 8). Gatunek ten osiąga około 6 cm (długość głowotułowia). Głowotułów z przodu jest rozszerzony, odnóże są lancetowato zakończone. Raczyniec jest zwierzęciem nocnym, odżywia się drobnymi zwierzętami i padliną. Poławiany jest ze względów konsumpcyjnych (Chrzanowski 1984), jak wskazuje jego nazwa gatunkowa. Raczynce poławiane w okolicach Islandii są szczególnie cenione. Wiąże się to z zasadą dotyczącą większości skorupiaków zgodnie z którą, im zimniejsze wody bytowania, tym delikatniejsze mięso zwierzęcia (Kwoczek 2015).

Kraby w heraldyce europejskiej nie są częstymi figurami, natomiast częściej pojawiają się podobne do nich i spokrewnione z nimi raki. Raki symbolizują nieustępliwość i upór (Znamierowski 2008, Znamierowski 2017); obydwie cechy można przypisać Islandczykom, którzy chociażby przez długi czas przeciwstawiali się duńskiemu panowaniu w swoim kraju (Piotrowski 1974).

Tasza, zając morski (*Cyclopterus lumpus*)

Na ostatniej monecie, o największym nominale – 100 koron, znajduje się zając morski (Fig. 9). Jest rybą dorastającą do 60 cm długości. Ma silnie wygrzbiecone ciało, z 3 rzędami oddalonych od siebie kościstych guzków biegnących po każdej stronie ciała (tę cechę można zauważyć na monecie; wizerunek na niej jest wykonany bardzo wiernie – tak jak i na pozostałych). Płetwy brzuszne zrosnięte są w przyssawkę – u taszy ikra opiekuje się samiec i robi to właśnie przysysany tą przyssawką do kamienia lub innego trwałego przedmiotu na dnie morza. Z kolei po wykluciu się młodych z jaj, przysysają się one do ciała samca (Załachowski 1997). Poza okresem tarła i odchowaniem potomstwa przez samca tasza prowadzi samotny tryb życia. Zając morski jest drapieżnikiem, żywi się skorupiakami, meduzami i małymi rybami (Załachowski 1997).

Tasza w Islandii jest popularną rybą łowną, część złowionych ryb przeznaczają się na eksport, głównie do Chin (Dobosz 2016); należy jednak zaznaczyć, że jedzone są przede wszystkim samce – samice uchodzą za niesmaczne (Załachowski 1997). Za przysmak uchodzi ikra taszy (Dobosz 2016). Jaja ryby są drobne, mocne, barwy blad różowej do żółtawej. Czasem są one sztucznie barwione na czerwono lub czarno i sprzedawane jako imitacja kawioru jesiotrowatych (Zdrojewicz i wsp., 2016). Poza tym ikra taszy często eksportowana jest i sprzedawana pod poetycką nazwą Perles du Nord (franc. perły północy) (Food Lexicon 2014).

Łabędź (*Cygnus sp.*)

Na banknocie o nominale 2000 koron przedstawiony został stylizowany łabędź (Fig. 10). Wizerunek ten jest reprodukcją obrazu „Yearning for Flight” (ang. „Tęsknota za lotem”) islandzkiego malarza i poety Jóhannesa Sveinssona Kjarvala (Sedlabanki Islands). Obraz nawiązuje do greckiego mitu o Ledzie (Cuhaj 2015). Leda była królową Sparty, żoną Tyndareosa. Zakochał się w niej Zeus i przybył do niej pod postacią łabędzia. Po jego wizycie Leda miała – wedle różnych wersji mitu – znieść 1 lub 2 jaja. Ostatecznie wykluły się z nich dzieci, 2 chłopcy: Kastor i Polideukes oraz 2 dziewczynki: Klitajmestra i Helena (późniejsza uczestniczka wojny trojańskiej) (Kubiak 2013). Mít o Ledzie i łabędziu był częstym motywem w sztuce, był również inspiracją dla Kjarvala. Ten motyw przyrodniczy w islandzkiej symbolice państwowej należałoby traktować wtórnie, znalazł się tam, ponieważ znajdował się w dziele sztuki, nie ze względu na samego siebie. Aczkolwiek należy też zauważyć, że łabędzie są często spotykanymi na Islandii ptakami. Islandia jest np. jednym z głównych miejsc gniazdowania łabędzia krzykliwego (*Cygnus cygnus*)(Goc & Jędro 2016).

Siewka złota (*Pluvialis apricaria*)

Wizerunek tego ptaka znajdziemy na banknocie o nominale 10 000 koron (Fig. 11). Na Islandii występuje podgatunek *Pluvialis apricaria altifrons*. Siewka jest średniej wielkości ptakiem, o długości ciała około 25-30 cm i rozpiętości skrzydeł 55-75 cm. Nazwa gatunkowa pochodzi od charakterystycznego ubarwienia – w szacie spoczynkowej obie płcie mają szyję i pierś żółtawe, jasny spód ciała i pozostała część ciała białą. Z kolei w szacie godowej samiec ma wierzch ciała złotożółty, z ciemnymi cętkami, spód ciała czarny. Kolor złoty od czarnego oddziela szeroki biały pas biegnący od głowy po tył ciała. Samica w szacie godowej jest podobna do samca, ale czarny spód pokryty jest białymi plamkami. Siewka występuje w tundrze i lasotundrze, gniazduje na ziemi. Żywi się drobnymi bezkręgowcami i owadami, czasem pokarmem pochodzenia roślinnego (Tomiałojć & Stawarczyk 2003).

Przegrzebek (*Pecten sp.*)

Na tym samym banknocie co siewka znajduje się jeszcze jeden motyw przyrodniczy – muszla przegrzebka (Fig. 11). Jest to rodzaj małży o żeberkowatej, okrągławej muszli. Przegrzebki zaliczane są do najatrakcyjniejszych owoców morza, mają bardzo smaczne i pożywne mięso. Ich muszle z kolei używane są w celach zdobniczych (Chrzanowski 1984).

W heraldyce europejskiej muszle generalnie zazwyczaj przedstawiają przegrzebka, symbolizują silne kontakty z morzem (Znamierowski 2008), co w przypadku Islandii jak najbardziej znajduje potwierdzenie.

Również na banknocie o nominale 10 000 koron znajduje się pewien motyw florystyczny, trudno jednak zidentyfikować jaką to roślina, informacja taka nie pojawia się w literaturze, ani w oficjalnych islandzkich dokumentach państwowych. Można zauważyć pewne podobieństwo przedstawionego motywu do róży (*Rosa sp.*), jednak autor wzoru najprawdopodobniej nie miał intencji przedstawienia konkretnego organizmu, a jedynie zastosować motyw dekoracyjny.

Sokół norweski, białozór (*Falco rusticolus*)

Nazwę i wizerunek sokoła otrzymało najwyższe islandzkie odznaczenie państwowe – Order Sokoła (Fig. 12). Ustanowiony został przez króla Chrystiana X w 1921 roku. Sokół był przeszłości uznawany za wspaniały prezent dla dostojników, a przez długi czas sokoły stanowiły też swoisty islandzki towar eksportowy. W latach 1903-1919 sokół był głównym elementem herbu Islandii (Fig. 13) (Forseti 2017).

Białozór to gatunek arktyczny osiadły lub częściowo wędrowny, na Islandii występuje podgatunek *Falco rusticolus aslandus*, który charakteryzuje się popielatym zabarwieniem grzbietu. Obie płcie ubarwione są jednakowo, ale samica jest wyraźnie większa. Ptaki są prawie zupełnie białe ze skąpyimi czarnymi plamkami. Na policzku mają słabo zaznaczony ciemniejszy "wąs", spód ciała jest plamkowany lub kreskowany. Nogi i woskówka na dziobie są żółte. Białozór osiąga 50-60 cm długości i rozpiętość skrzydeł rzędu 110-135 cm. Ptaki te gnieźdzą się na półkach skalnych, gołej ziemi lub na drzewach. Białozory oczywiście są drapieżnikami i polują na inne ptaki (Radziszewski 2011).

Porównanie różnorodności i częstości wystąpień motywów przyrodniczych w symbolice państwowej krajów nordyckich

Porównując występowanie motywów roślin i zwierząt w symbolach państwowych Islandii i pozostałych krajów nordyckich można dokonać następujących obserwacji:

- Herb – największa liczba różnych motywów występuje w Islandii, *ex aequo* z Danią (jeżeli weźmiemy pod uwagę herb Danii w odmianie wielkiej, gdy przyjmiemy małą wersję herbu Danii, Islandia na znajduje się na 1. miejscu) (Fig. 14).

Jeśli bierzemy pod uwagę łączną liczbę wystąpień motywów przyrodniczych (z powtórzeniami) Islandia znajduje się na dalszych pozycjach; należy jednak nadmienić, że kraje, które ją wyprzedzają to monarchie (Szwecja, Dania) z wielopolowymi, powtórzonymi tarczami herbowymi (pod uwagę wzięto herb w odmianie wielkiej); z kolei w przypadku Finlandii 9 razy powtórzony motyw kwiatu róży symbolizuje 9 prowincji tego kraju (Fig. 15).

- Hymn – motywy przyrody ożywionej pojawiają się tylko w przypadku Danii i Szwecji (Fig. 14, 15).

- Flaga – omawiane motywy nie są obecne na fladze żadnego z krajów nordyckich (Fig. 14, 15).

- Monety – największa liczba różnych motywów przyrodniczych występuje na monetach Islandii (Fig. 14); z taką samą sytuacją mamy do czynienia jeśli spojrzymy na łączną liczbę wystąpień ww. motywów (Fig. 15). Warty spostrzeżenia jest również fakt, że generalnie na monetach pojawia się wiele motywów roślin i zwierząt charakterystycznych dla środowiska naturalnego danego kraju, np. malina moroszka (Finlandia), delfin (Islandia), cietrzew (Norwegia) (Tab. 4);

- Banknoty – najwięcej różnych motywów przyrodniczych zawierają szwedzkie banknoty, na drugim miejscu znajduje się Islandia i Norwegia (Fig. 14), natomiast biorąc pod uwagę łączną liczbę wystąpień ww. motywów najwięcej ich występuje również na banknotach szwedzkich, następnie na norweskich i islandzkich (Fig. 15). Podobnie jak w przypadku monet, na banknotach występuje wiele motywów roślin i zwierząt charakterystycznych dla środowiska naturalnego danego kraju.

- Odznaczenia państwowe – pod względem liczby różnych motywów najwięcej jest ich w przypadku kolejno: Finlandii, Danii i Norwegii; pod względem łącznego wystąpienia motywów (razem z powtórzeniami) są to: Finlandia, Norwegia i Dania (Fig. 14, 15). Islandia w tym przypadku prezentuje się ubogo, należy jednak zauważyć, że kraj ten posiada tylko jeden order (w przeciwieństwie do pozostałych krajów nordyckich). Na Islandii od zawsze społeczność była mała; szlachta nie była liczna, a sam stan szlachecki zniesiono w 1660r. (Magnusson 1999) – wszystkie te czynniki nie wpływały pozytywnie na rozwój systemu orderów i odznaczeń państwowych.

Podsumowanie

Po przeanalizowaniu symboli państwowych Islandii można zauważyć, że występują na nich wyłącznie organizmy zwierzęce, nie ma ani jednego motywu florystycznego, który dałoby się oznaczyć do rodzaju lub gatunku. Jest to dosyć interesująca zbieżność z charakterem islandzkiej przyrody, roślinność tego kraju jest w istocie bardzo uboga i stosunkowo mało zróżnicowana (przynajmniej w porównaniu do świata zwierzęcego). Co więcej wyspa przez dużą część roku pokryta jest śniegiem, w związku z czym rośliny nie są nawet przez Islandczyków tak często widywane jak zwierzęta.

Same zaś motywy zwierzęce są na symbolach islandzkich bardzo popularne, występują prawie na każdym z nich (oprócz hymnu i flagi). Zwraca uwagę również sposób ich przedstawienia. O ile nie są to stworzenia fantastyczne lub stylizowany wizerunek z dzieła sztuki, zwierzęta przedstawione są na tyle wiernie i szczegółowo, że często możliwe jest samodzielne oznaczenie do rodzaju czy nawet gatunku. Z jednej strony świadczy to o dobrym zmyśle obserwacji autora projektu monet (Þröstura Magnússona) i autorów projektu banknotów (Kristín Þorkelsdóttir i Stephen A. Fairbairn) (Sedlabanki Islands). Z drugiej strony świadczy to również w pewien sposób o postawie władz islandzkich, które zdecydowały się i zatwierdziły taki a nie inny projekt graficzny. Raz jeszcze można to przeciwstawić z sytuacją w Polsce, gdzie przyjęty został projekt monet z wizerunkiem inwazyjnego dębu czerwonego. Fakty te zdają się przemawiać za szacunkiem i uwagą Islandczyków wobec swojej przyrody. Należy przyznać, że przyroda Islandii jest w istocie piękna, a jej mieszkańcy dostrzegają to i doceniają.

Ma to również praktyczny wyraz w bardzo dużej dbałości o czystość środowiska i w zachowaniach proekologicznych Islandczyków. Obydwa aspekty mają odbicie w „best í heimi” (isl. „najlepsza na świecie”) - zespole cech, w których Islandczycy są w swoim mniemaniu najlepsi na świecie: najlepszych islandzkich produktów, islandzkich zalet, które przewyższają walory innych nacji, statystyk, w których Islandia wiezie prym (Pietrkiewicz-Read 2012). Islandczycy lubią wyróżniać się na tle innych narodów, podkreślać swoją wyjątkowość, stąd właśnie ich „best í heimi”. Na tej swego rodzaju liście możemy znaleźć wiele sformułowań dotyczących środowiska naturalnego, np.:

- Islandia posiada najczystsza glebę, wodę i powietrze;
- Islandia jest najzdrowszym miejscem do życia;
- Islandia to Kraina Lodu i Ognia;
- Islandia ma księżycowy krajobraz (Pietrkiewicz-Read 2012).

Wśród istot występujących na symbolach państwowych Islandii można wyróżnić 4 grupy (Tab. 2).

Tabela. 2. Podział motywów przyrody ożywionej w symbolice państwowej według ich funkcji w kulturze Islandii.

Wyobrażony na symbolach państwowych element przyrody ożywionej	Funkcja pełniona w kulturze Islandii				Łączna liczba wystąpień na symbolach państwowych
	Istota fantastyczna (legendy)	Zwierzę użytkowe	Zwierzę występujące naturalnie w kraju, niepełniące roli użytkowej	Elementy dzieł sztuki	
Byk	+	+	-	-	5
Orzeł/gryf	+	-	-	-	5
Smok	+	-	-	-	5
Dorsz atlantycki (<i>Gadus morhua</i>)	-	+	-	-	1
Delfin zwyczajny (<i>Delphinus delphis</i>)	-	-	+	-	1
Gromadnik [kapelan] (<i>Mallotus villosus</i>)	-	+	-	-	1
Racznicek jadalny, krab brzegowy (<i>Carcinus maenas</i>)	-	+	-	-	1
Tasza, zając morski (<i>Cyclopterus lumpus</i>)	-	+	--	-	1
Łabędź (stylizowany) (<i>Cygnus sp.</i>)	-	-	+	+	1
Siewka złota (<i>Pluvialis apricaria</i>)	-	-	+	-	1
Przegrzebek (<i>Pecten sp.</i>)	-	+	-	-	1
Sokół norweski, białożór (<i>Falco rusticolus</i>)	-	-	+	-	1

- 1) istoty fantastyczne (związane z legendami);
- 2) zwierzęta użytkowe;
- 3) zwierzęta występujące naturalnie w kraju, niepełniące roli użytkowej;
- 4) zwierzęta jako elementy dzieł sztuki.

W sumie najczęściej na symbolach pojawiają się przedstawiciele pierwszej grupy (Tab. 2, 3). Jest to zrozumiałe, ponieważ są to stworzenia występujące w herbie państwowym i obecne w bardzo starych legendach, stanowiących dziedzictwo kulturowe Islandczyków. Opisywane Landvaettir (Duchy Opiekuńcze Islandii) to w większości istoty fantastyczne: Smok, Gryf, Olbrzym, jednak poza Olbrzymem istotom tym można przypisać naturę zwierzęcą, dlatego zostały wzięte pod uwagę w niniejszej pracy. Wszystkie z Landvaettir są personifikacją sił natury, gwarancją bezpieczeństwa kraju.

Tabela 3. Liczba wystąpień motywów przyrody ożywionej na symbolach państwowych Islandii.

Funkcja pełniona w kulturze Islandii	Liczba motywów z danej kategorii (bez powtórzeń)	Łączna liczba wystąpień, na wszystkich symbolach (z powtórzeniami)
Istota fantastyczna (legandy)	3	15
Zwierzę użytkowe	6	10
Zwierzę występujące naturalnie w kraju, niepełniące roli użytkowej	4	4
Elementy dzieł sztuki	1	1

Największą różnorodnością (największą liczbą motywów z danej kategorii zwierząt na monetach [bez powtórzeń]) jest kategoria zwierząt użytkowych. Obecność roślin i zwierząt użytkowych na symbolach państwowych jest częsta na całym świecie, od Ameryki (eg. Wrona 2001) po Europę (eg. Tomczyk & Krasoń 2016; Tomczyk i wsp. 2016). Można by też jednak pokusić się o powiązanie tego faktu z pewnym pragmatyzmem, praktycznością Islandczyków, a co się z tym wiąże, ich szacunkiem dla nawet, prostej, ale uczciwej pracy. Na Islandii bowiem etos pracy jest bardzo silny (Tomaszewski 2013): protestancka etyka pracy, powszechne poczucie solidaryzmu społecznego oraz niezwykle wysoki poziom uczciwości obywatelskiej warunkują pozytywne nastawienie do ponoszenia nawet dużych obciążeń (Grzela 2013). Ponadto Islandczycy w ciągu swojego życia zwykle mają się różnych zawodów – wysocy urzędnicy czy studenci, miewali lub miewają epizody pracy fizycznej (Budyta-Budzyńska 2011), np. pracownicy naukowci jednocześnie hodują na farmach owce. Na Islandii praca fizyczna nie stygmatyzuje, nie jest traktowana jako coś gorszego, a tubylcy radzą sobie w rozmaitych sytuacjach dnia codziennego wymagających praktycznych umiejętności (Budyta-Budzyńska 2011).

Ten szacunek do pracy znalazł wyraz na banknocie o nominale 5000 koron. Umieszczono na niej Ragnheiður Jónsdóttir, żyjącą w XVII i XVIII w. islandzką... krawcową, ale również żonę dwóch biskupów Hólar. Na rewersie przedstawiono scenę, na której Ragnheiður uczy haftu dwójkę dziewcząt (Sedlabanki Islands).

Wszystkie zwierzęta użytkowe na islandzkich monetach to owoce morza i ryby łowne. Nie stało się tak bez przyczyny, związek Islandczyków z morzem jest bardzo silny (Łącała 2014). Spożycie ryb przez Islandczyków jest najwyższe w Europie. Jedzą oni około 91,2 kg ryb/osobę rocznie. Dla porównania, znajdujący się dalej w czołówce mieszkańcy krajów Skandynawii spożywają już do 60 kg, a Polacy jedynie 11,7 kg (Newerli-Guz & Szychowska 2014). Należy też pamiętać, że przez kilkaset lat herbem Islandii było tak osobliwe godło jak bezgłowy, wypatroszony dorsz.

Na islandzkich symbolach znajdziemy także zwierzęta występujące naturalnie na wyspie, ale nie pełniące funkcji użytkowej. Cel wykorzystania motywów takich zwierząt jest zapewne analogiczny jak w przypadku innego nordyckiego kraju – Finlandii. Fińskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych w uzasadnieniu wyboru konwalii czy łabędzia jako swoich symboli narodowych podaje „zwrócenie uwagi na rodzimą przyrodę oraz promowanie jej doceniania” (Vuokko 2001). Z drugiej strony mogła to też być chęć wyeksponowania przedmiotu chluby. Tak jak w przypadku Barbadosu, którego herb zawiera wizerunki kwiatów brezyłki (*Caesalpinia pulcherrima*, dawniej *Poinciana pulcherrima*) nazywanej nie bez kozery „Czerwoną Dumą

Barbadosu” (Wrona 2001). Inny przykład, również z Ameryki Łacińskiej to Bahamy oraz jej trzymacze herbowe: flaming i marlin, symbolizujące bogaty świat zwierzęcy tych wysp oraz otaczających je wód Atlantyku (Wrona 2001).

Kiedy porównujemy symbole państwowe Islandii z symbolami innych państw nordyckich, można zauważyć pewne różnice. Zastanawiający jest brak lwa w jakimkolwiek symbolu Islandii, w odróżnieniu od pozostałych krajów (Tab. 4). Co prawda jednym z pierwszych herbów Islandii był lew (Magnusson 1999), jednak w późniejszym okresie herb uległ zmianie i motyw lwa nie pojawił się nigdy więcej. Jako następne godła pojawiał się dorsz czy białozór, a więc zwierzęta typowo islandzkie. Warto w tym miejscu zauważyć, że kiedy na Islandii jeszcze istniała szlachta (przed jej ostatecznym zniesieniem w XVII w.) w swoich herbach również wykorzystywała właśnie charakterystyczne islandzkie rośliny i zwierzęta (GooI 2009). Sugerowałoby to, że dosyć wcześnie na Islandii symbolika państwowa zaczęła nabierać odmiennego charakteru niż w Skandynawii. Niechętnie przyjmowano motywy częste na odległym kontynencie, a zamiast tego stosowano rodzime.

Tabela 4. Motywy roślin i zwierząt w symbolach państwowych krajów nordyckich.

Państwo	Występowanie motywów przyrody ożywionej w poszczególnych symbolach państwowych (w nawiasie podano liczbę powtórzeń na symbolach):				
	herb	hymn	monety	banknoty	odznaczenia
Dania	Lew (8), niedźwiedź polarny, baran	Buk(2)	Lew (2)	Roślinność brzegu jeziora	Dąb (2); słoń; niedźwiedź polarny
Finlandia	Lew, róże (9)	-	Lew (6), łabędź, malina moroszka	-	Róża (3), dąb; lew; baranek; wawrzyn
Islandia	Byk, Orzeł/Gryf, Smok	-	Byk, Orzeł/Gryf, Smok (4), Tasza, Raczyniec jadalny, gromadnik, delfin zwyczajny, dorsz atlantycki	Łabędź (2), siewka złota, przegrzebek	Białozór
Norwegia	Lew	-	Ptaka siedzący na gałęzi (prawdopodobnie cietrzew); akant; lew	Dorsz atlantycki, śledź (3), maskonur (2)	Dąb; lew (5)
Szwecja	Lew, orzeł	Niedźwiedź	-	Zimozioł północny; wiciokrzew; szachownica kostkowata; grzybień (lilia wodna); bluszcz; złocien właściwy; dębik ośmiopłatkowy	-

Za powyższe różnice w symbolice państwowej Islandii mogłaby odpowiadać izolacja geograficzna, położenie w znacznym oddaleniu od pozostałych krajów nordyckich oraz stosunkowo słabo rozwinięta heraldyka.

Odnosnie izolacji geograficznej podobna sytuacja występuje np. w przypadku Australii. Stany i terytoria występujące na kontynencie mają jednolite wzory flag (dla stanów – z motywem brytyjskiego Union Jacka w kantonie, dla terytoriów – Krzyż Południa w pobocznicy). W przypadku dalej położonych terytoriów zależnych (zamieszkałych, tj. Norfolk, Wyspy

Kokosowe, Wyspa Bożego Narodzenia), oddalonych od kontynentu, każde z nich ma flagę o innej kompozycji.

Słabo rozwinięte tradycje heraldyczne również mogą wpływać na odmienność symboli państwowych od najbliższych sąsiadów. Najmłodsze spośród państw powstałych z rozpadu Jugosławii, Kosowo (niepodległość od 2008 r., od Serbii – Balcer 2003), posiada bardzo prosty herb i flagę, prezentujący jedynie kontur kraju i gwiazdy symbolizujące poszczególne grupy etniczne. Taka forma graficzna symboli narodowych odróżnia Kosowo od pozostałych krajów byłej Jugosławii. Pewne podobieństwo można odnaleźć tylko z obecnym herbem i flagą Bośni i Hercegowiny (po rezygnacji z historycznego herbu w 1998 r.). To co łączy oba kraje to duża niejednorodność etniczna, wynikające z tego ciągłe konflikty, a co za tym idzie trudności w zbudowaniu tożsamości narodowej i wypracowania własnych symboli. Obecnie przyjęte herby i flagi obydwu krajów mają bardzo krótką historię; zaś samo Kosowo nie ma długich i silnie rozwiniętych tradycji heraldycznych (Stanisławski 2003; Balcer 2003).

Wracając do tematyki motywów przyrodniczych, pod względem charakteru użytych motywów przyrodniczych [częstość wykorzystania motywów istot fantastycznych i organizmów dziko występujących (Tab. 5); częstość wykorzystania tych motywów na różnych symbolach (Fig. 14 i 15] Islandia nie różni się znacząco od innych krajów nordyckich. Warto jednak zauważyć, że Islandia posiada w sumie na swoich symbolach najwięcej różnych motywów.

Tabela 5. Porównanie częstości wykorzystania motywów organizmów rodzimych do istot fantastycznych (lub niewystępujących w kraju, np. lew)

Państwo	Stosunek liczby motywów organizmów występujących na terenie kraju do istot fantastycznych (lub niewystępujących w kraju, np. lew) (wyrażony w procentach)	
	Bez powtórzeń	Z powtórzeniami
Dania	42	67
Finlandia	64	71
Islandia	58	83
Norwegia	90	71
Szwecja	50	90

Jak wspomniano już wyżej, kraje nordyckie, wśród nich Islandia, cechują się dużą dbałością o środowisko naturalne. W światowych rankingach EPI (Environmental Performance Index) niezmiennie od wielu lat kraje nordyckie plasują się w ścisłej czołówce (Tab. 6)(EPI 2018). Warto wspomnieć, że w rankingu z 2010 r. Islandia zajęła I miejsce na świecie (EPI 2018). Obecność na ich symbolach przedstawicieli rodzimej przyrody może być z tym faktem związana. Te rośliny i zwierzęta przedstawiane są głównie na banknotach i monetach (Tab. 4), symbolach państwowych, które w porównaniu do pozostałych są najmłodsze, np. najstarszy z obecnych wzorów monet Islandii pochodzi z 1981r., z tego samego roku pochodzi najstarszy wzór banknotu (Sedlabanki Islands). Wzory graficzne pieniędzy stosunkowo najłatwiej również zmienić, w porównaniu np. do herbu czy flagi. Dlatego można sądzić, że symbolika przedstawiona na monetach i banknotach jest najbliższej związana z aktualnymi trendami w społeczeństwie. Stąd wydaje się, że obecność rodzimych roślin i zwierząt na pieniądzach państw nordyckich i ich dbałość o środowisko naturalne mogą być ze sobą związane.

Tabela 6. Zestawienie pozycji państw nordyckich w światowym rankingu EPI z 2018 r.

Państwo	Wskaźniki EPI (pozycja w rankingu)		
	Sumaryczny ranking EPI	Wskaźnik Environmental Health (zdrowie środowiskowe)	Wskaźnik Ecosystem Vitality (witalność ekosystemu)
Dania	3	3	10
Finlandia	10	1	30
Islandia	11	2	28
Norwegia	14	4	36
Szwecja	5	13	9

Kończąc rozważania na temat elementów przyrody ożywionej w symbolice państwowej Islandii warto zwrócić uwagę na jedną z tendencji w obecnym społeczeństwie. Przy całym swoim praktycznym podejściu do życia i dbałości o środowisko naturalne Islandczycy odchodzą od używania jednego z symboli państwowych – monet i banknotów. Obecnie wśród mieszkańców zdecydowanie dominują transakcje bezgotówkowe, można je zawierać nawet w małych rodzinnych sklepikach położonych na kompletnym uboczu. Wielu Islandczyków przyznaje, że nie widziało gotówki od miesięcy czy nawet lat. Jak widać zatem paradoksalnie dbałość o środowisko przyrodnicze przyczyniła się do umieszczenia jego przedstawicieli na monetach i banknotach, ale jednocześnie powoli doprowadza do zaniku tych symboli. Jakby jednak nie było – stosunek Islandczyków do natury jest godny pozazdroszczenia i szczerze mam nadzieję, że inne narody pójdą w ich ślady.

Literatura

Balcer A 2003. Kosowo – kwestia ostatecznego statusu. Prace OSW 10: 18-34

Barker BJ 2006. Przewodnik po flagach świata. Bauer-Weltbild, Warszawa

Budyta-Budzyńska M 2011. Rozdział 7. Polskie postrzeganie Islandii i Islandczyków. In: Budyta-Budzyńska M (32a.) Integracja czy asymilacja? Strategie stawania się członkiem nowej wspólnoty: przypadek polskich imigrantów w Islandii [dostępny on-line: <http://migracje.civitas.edu.pl/migracje/index.php/pl/polskie-postrzeganie-islandii-i-islandczykow>; dostęp 22.03.18], pp. 123-155

Chrzanowski Z 1984 (red.). Mały słownik zoologiczny: Bezkręgowce. Wiedza Powszechna, Warszawa

Cohen DM, Inada T, Iwamoto T, Scialabba N 1990. FAO species catalogue. Vol. 10. Gadiform fishes of the world (Order Gadiformes). An annotated and illustrated catalogue of cods, hakes, grenadiers and other gadiform fishes known to date. FAO Fisheries Synopsis 125(10): 442

Cuhaj GS 2015. Standard Catalog of World Paper Money, Modern Issues, 1961-Present. Krause Publications, Iola

Dobosz I 2016. Turystycznie po Reykjavíku – Port, w którym zatrzymał się czas. IcelandNews (available on-line: <http://icelandnews.is/islandia/turystycznie-po-reykjaviku-port-w-ktorym-zatrzymal-sie-czas> [dostęp 09.04.2018])

- Feure AP 2013. Money Creation: Genesis 2: Goldsmith-Bankers and Bank Notes. Social Science Research Network (available on-line: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2244977 [dostęp 09.04.2018])
- Goc M, Jędro G 2016. Lęg łabędzia krzykliwego (*Cygnuscygnus*) w Słowińskim Parku Narodowym. *Przeгляд Przyrodniczy* XXVII(1): 115-117
- Grzela J 2015. Nordycki Znak Łabędzia jako wyraz troski o bezpieczne środowisko naturalne. In: Niwiński P, Leska-Ślęzak J, Woźniak-Krawczyk B (33a) Wybrane aspekty bezpieczeństwa w zakresie działalności podmiotów Unii Europejskiej. Instytut Politologii, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, pp. 221-233
- Grzela J 2013. Współpraca krajów regionu nordyckiego w dziedzinie polityki społecznej – wybrane aspekty. *Zeszyt Naukowy / Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach* 14: 179-196
- Hłobił A 2008. Motywy ochrony środowiska a zachowania proekologiczne człowieka. In: Bołtromiuk A (33a) Polacy w zwierciadle ekologicznym. Raport z badań nad świadomością ekologiczną Polaków w 2008 roku. Instytut Na Rzecz Ekorozwoju, Warszawa, pp. 49-54
- Jónsson J 1994. Fisheries off Iceland, 1600-1900. *ICES Marine Science Symposia* 198: 3-16
- Kałkowski T 1974. Tysiąc lat monety polskiej. Wydawnictwo Literackie, Kraków
- Kaniuczak J, Nazarkiewicz M, Hajduk E, Gąsior J, Właśniewski S 2016. Geotermia a ochrona zasobów środowiska. *Polish Journal for Sustainable Development* 20: 77–84
- Kawa K 2012. Ambony łódzkie w Polsce. Studium ikonograficzno-ikonologiczne. *Roczniki Humanistyczne* 60: 287-324
- Kęciek K 2002. Islandia bez chorób? *Tygodnik Przeгляд* (15.07.2002) [dostępny on-line: <https://www.tygodnikprzeгляд.pl/islandia-bez-chorob> , dostęp 13.02.2018]
- Kohut M, Kwaśniak M 2012. Islandia – unikatowa kraina trzech żywiołów. *Wszechświat* 113(1-3): 62-67
- Kopaliński W 2000. Słownik wyrazów obcych. Świat Książki, Warszawa
- Kubiak Z 2013. Mitologia Greków i Rzymian. Wydawnictwo Znak, Kraków
- Kwoczek M 2006. Ocena bromatologiczna i chemometryczna owoców morza na podstawie ich składu pierwiastkowego. Rozprawa na stopień doktora nauk farmaceutycznych. Akademii Medycznej w Gdańsku, Gdańsk
- Love RM 2001. Processing Cod: The Influence of Season and Fishing Ground. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food of FAO, Torry Research Station, Torry Advisory Note no. 71 (available on-line: <http://www.fao.org/wairdocs/tan/x5942e/x5942e01.htm#Introduction> [dostęp: 10.04.18])
- Magnusson MA 1999. Heraldry in Iceland (available on-line: <https://web.archive.org/web/20091025014753/http://geocities.com/magnusarni/heraldry1.html> [dostęp: 10.04.18])
- Mello LGS & Rose GA 2005. Seasonal growth of Atlantic cod: effects of temperature, feeding and reproduction. *Journal of Fish Biology* 67(1): 149-170

- Michalski B 2012. Międzynarodowa konkurencyjność polskiej gospodarki w perspektywie koncepcji softpower. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 267(2): 83-94
- Michałowski K 1986. *Nie tylko piramidy... : sztuka dawnego Egiptu*. Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Newerli-Guz J, Szychowska P 2014. Żywność pochodzenia morskiego jako produkt luksusowy. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 825 – Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu* 36:75-86
- Pietrzekiewicz-Read A 2012. Mity i stereotypy. Wizerunki Islandii dawniej i dziś. *Przegląd Humanistyczny* 1:59-72
- Piotrowski B 1974. *XI wieków państwa i społeczeństwa islandzkiego*. Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Islandzkiej, Warszawa
- Polak E 2014. Rozwój zintegrowany a dobrobyt społeczno-ekonomiczny – kłopoty z pomiarem. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* 37: 5-19
- Radziszewski M 2011. *Ptaki Polski. Carta Blanca*, Warszawa
- Sasinowski H 2009. Zrównoważony rozwój w polityce państwa. In: Kielczewski D, Dobrzańska B (34a) *Ekologiczne problemy zrównoważonego rozwoju*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok, pp. 68-81
- Stanisławski W 2003. Bośnia i Hercegowina wobec pytania o tożsamość. *Prace OSW* 10: 7-17
- Terofal F & Militz C 1996. *Ryby morskie. Leksykon przyrodniczy*. Świat Książki, Warszawa
- Tomaszewski M 2013. Polonia na świecie – Polacy w Islandii – Felieton. *Icelandews* [dostępny on-line: <http://icelandnews.is/zycie-i-styl/felietony/polonia-na-swiecie-polacy-w-islandii>; dostęp 21.03.2018]
- Tomczyk PP, Krasoń KM 2016. Portfele pełne kwiatów – motywy roślinne i ich znaczenia obiegowych monetach europejskich. *Biuletyn Numizmatyczny* 4(384): 282-299
- Tomczyk PP, Pruszkowska-Przybylska P, Klejps A 2016. Symbole państwowe jako obiekt zainteresowania etnobotaniki – występowanie motywów drzew w symbolach państwowych krajów słowiańskich i ich znaczenie. *Etnobiologia Polska* 6: 117-128
- Tomczyk PP 2017. Tajemnica sylfionu – pierwszej znanej rośliny wytępionej przez człowieka. *Aura* 7-8: 4-5
- Tomiałojć L, Stawarczyk T 2003. *Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany*. PTPP "pro Natura", Wrocław
- Vuokko S 2001. Finland's national nature symbols. *Virtual Finland* [dostępny on-line: <http://web.archive.org/web/20081025183513/http://virtual.finland.fi:80/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=25582>; dostęp 26.03.2018]
- World Competitiveness Yearbook 2017. IMD World Competitiveness Center, Lozanna (Szwajcaria)
- Wójtowicz A 2009. Islandczycy – jak odnaleźć ich tożsamość? *OKOLICE. Rocznik Etnologiczny* 7: 67-87

Wrona J 2001. Geograficzna symbolika herbów państw Ameryki Północnej i Środkowej. Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie 568: 129-145

Załachowski W 1997. Ryby. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa

Znamierowski A 2002. Flagi świata. Ilustrowany przewodnik. Bertelsmann Media, Warszawa

Znamierowski A 2008. Wielka Księga Heraldyki. Świat Książki, Warszawa

Znamierowski A 2017. Heraldyka i weksykologia. Arkady, Warszawa

[Banknote World] <https://www.banknoteworld.com/educational/10-livres-5.html> (09.04.2018)]

[EPI - Environmental Performance Index] <https://epi.envirocenter.yale.edu/> (11.04.2018)]

[FoodLexicon – Kawior taszy] <http://pl.foodlexicon.org/s0000560.php> (23.02.2018)]

[Forseti - History of the Order of the Falcon] <http://www.forseti.is/en/the-order-of-the-falcon/history-of-the-order> (23.02.2018)]

[GooI 2009- Government Offices of Iceland – Icelandic Coat of Arms] <https://www.government.is/topics/governance-and-national-symbols/icelandic-coat-of-arms/> (11.04.2018)]

[GooI 2016 – Government Offices of Iceland – Icelandic National Flag] <https://www.government.is/topics/governance-and-national-symbols/icelandic-national-flag> (15.02.2018)]

[LoveAir - Islandia - najczystsze państwo na świecie] <https://loveair.pl/inspiracje/islandia-najczystsze-panstwo-na-swiecie> (14.02.2018)]

[Sedlabanki Islands - Valid banknotes in circulation] <https://www.cb.is/infrastructures/banknotes-and-coin/valid-banknotes-in-circulation> (23.03.2018)]

[Statistics Iceland - The population increased by 1,840 from the previous quarter] <http://statice.is/publications/news-archive/population/population-in-the-4th-quarter-2017> (13.02.2018)]

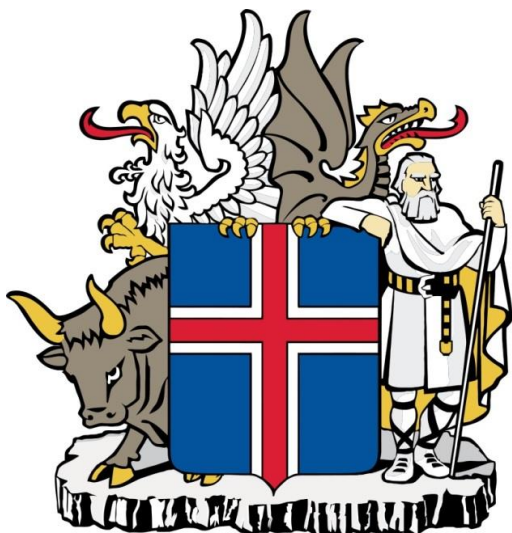

Fig. 1. Herb Islandii (domena publiczna)

Fig. 4. Rewers monety o nominale 1 korony (materiały własne)

Fig. 2. Awers monet islandzkich o nominale 0 koron, analogiczny motyw znajduje się na awersach monet 5, 50 i 100 koron (materiały własne)

Fig. 3. Flaga Islandii (domena publiczna)

Fig. 5. Dawny herb Islandii, od XVI w. do 1903 r. (źródło: Wikimedia Commons, na licencji CC BY 3..0).

Fig. 6. Rewers monety o nominale 5 koron (materiały własne).

Fig. 7. Rewers monety o nominale 10 koron (materiały własne).

Fig. 8. Rewers monety o nominale 50 koron (materiały własne).

Fig. 9. Rewers monety o nominale 100 koron (materiały własne).

Fig. 10. Rewers banknotu o nominale 2000 koron.

Fig. 11. Rewers banknotu o nominale 10.000 koron.

Fig. 12. Awers gwiazdy Orderu Sokoła (domena publiczna).

Fig. 13. Dawny herb Islandii, używany w latach 1903-1919 (źródło: Wikimedia Commons, na licencji CC BY 3.0).

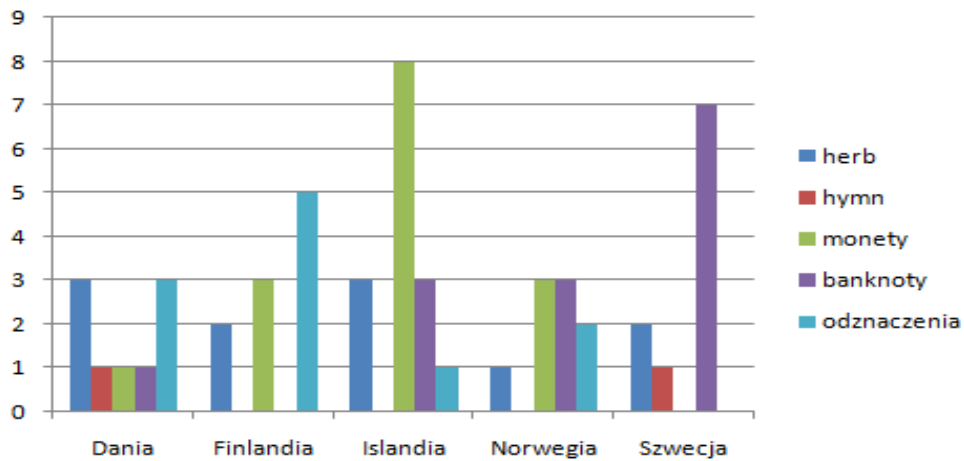

Fig. 14. Liczba wystąpień różnych motywów przyrody ożywionej na poszczególnych symbolach państwowych krajów nordyckich.

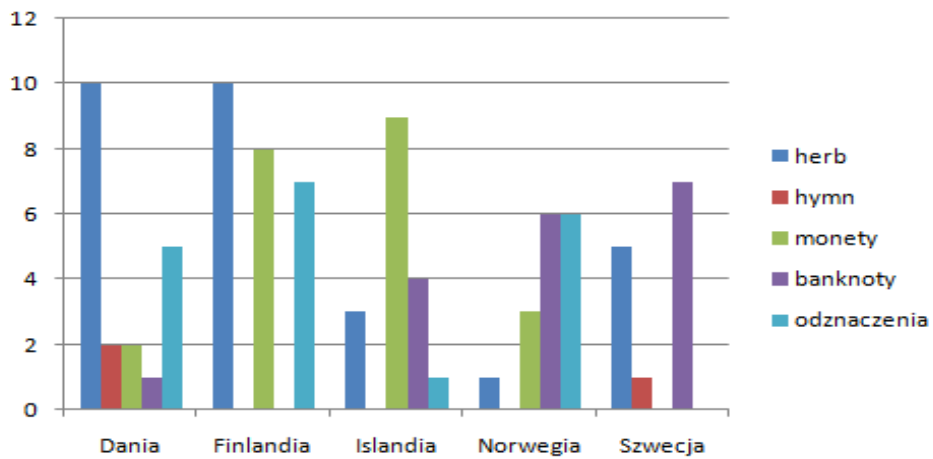

Fig. 15. Łączna liczba wystąpień wszystkich motywów przyrody ożywionej na poszczególnych symbolach państwowych krajów nordyckich.